

Садықова А.Қ.,¹ Шолпанқұлова Г.К.,^{1*} Джейн Мк Элдоуни Дженсен²

¹Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

²Кентукки, Лексингтон университеті, АҚШ

БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК СЕРІКТЕСТІК ЖАҒДАЙЫНДА ДАЙЫНДАУДЫ СҮЙЕМЕЛДЕУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Аңдатпа

Бұл мақала әлеуметтік серіктестік контекстінде болашақ әлеуметтік педагогтарды даайындау тақырыбына арналады. Зерттеудің өзектілігі әлеуметтік серіктестікті жетекші әлеуметтік институттардың бірі ретінде барлық әлеуметтік салалармен, атап айтқанда, саясат, экономика, мәдениет, денсаулық сақтау, қоғамдық ұйымдар және басқа құрылымдармен біріктірілген қазіргі заманғы жоғары білімнің маңызды өзгерістерімен байланысты қарастырудың қажеттілігімен сипатталады. Осы мақаладағы зерттеудің мақсаты әлеуметтік әріптестік контекстінде Қазақстан Республикасындағы болашақ әлеуметтік педагогтарды даярлауды сүйемелдеу технологиясын кешенді талдау болып табылады. Қазақстан Республикасында болашақ әлеуметтік педагогтарды дайындаудың негізгі аспектілері талқыланады және қорытындыланады. Әлеуметтік серіктестік ұғымы білім беру ұйымдары мен басқа да әлеуметтік институттардың бірлескен қызметінің бір түрі ретінде жан-жақты қарастырылады. Кәсіптік білім берудегі әлеуметтік серіктестік әлеуметтік серіктестік субъектілерінің өзара тиімді ортақ мақсаттарына қол жеткізуді, серіктестердің (билік органдары, кәсіпорындар, оқытушылар және т.б.) әлеуетін тиімді пайдалануды қамтамасыз етеді, өңірлік еңбек нарықтарының мәселелерін шешудің тиімділігін арттырады. Жүзеге асырудың нысандары мен тәсілдері көрсетілген, қазіргі білім беру саласындағы әлеуметтік серіктестіктің әлеуеті көрсетілген. Әлеуметтік педагогтарды дайындауда білім беруге тән үрдістер анықталады. Жүргізілетін зерттеудің практикалық маңыздылығы ғылыми мақалада ұсынылған әлеуметтік серіктестік контекстінде болашақ әлеуметтік педагогтарды дайындауды сүйемелдеу технологиясының әдіснамалық негіздерін жоғары оқу орындарында, сондай-ақ «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» бағыты бойынша білім беру бағдарламасын дайындау кезінде қолданылады.

Түйін сөздер: технология, сүйемелдеу технологиялары, әлеуметтік серіктестік, қазіргі заманғы білім беру саласындағы әлеуметтік серіктестік әлеуеті, әлеуметтік диалог, кәсіптік білім беру.

Садықова А.Қ.,¹ Шолпанқұлова Г.К.,^{1*} Джейн Мк Элдоуни Дженсен²

¹Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

²Кентукки, Лексингтон университеті, США

ТЕХНОЛОГИЯ СОПРОВОЖДЕНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Аннотация

Данная статья рассматривает проблемы технологии сопровождения подготовки будущих социальных педагогов в контексте социального партнерства. Актуальность исследования характеризуется необходимостью рассмотрения социального партнерства как одного из ведущих социальных институтов в отношении со значительными изменениями современного высшего образования, интегрированного со всеми социальными сферами, включая политику, экономику, культуру, здравоохранение, общественные организации и другие структуры. Целью исследования данной статьи является комплексный анализ технологии поддержки подготовки будущих социальных педагогов в Республике Казахстан в контексте социального партнерства. Проанализированы и обобщены основные аспекты подготовки будущих социальных педагогов

Республики Казахстан. Понятие социального партнерства широко рассматривается как вид совместной деятельности организаций образования и других социальных институтов. Социальное партнерство в профессиональном образовании обеспечивает достижение общих взаимовыгодных целей субъектов социального партнерства, эффективное использование потенциалов партнеров (органов власти, предприятий, преподавателей и др.), повышает эффективность решения проблем региональных рынков труда. Показаны формы и способы осуществления, изображен потенциал социального партнерства в сфере современного образования. Выявлены наиболее присущие образовательные тенденции подготовки социальных педагогов. Практическая значимость проводимого исследования заключается в том, что предоставленные в научной статье методологические обоснования технологии сопровождения подготовки будущих социальных педагогов в контексте социального партнерства могут применяться в высших учебных заведениях, а также использоваться при подготовке образовательной программы по направлению «Социальная педагогика и самопознание».

Ключевые слова: технология, технологии сопровождения, социальное партнерство, потенциал социального партнерства в сфере современного образования, социальный диалог, профессиональное образование.

Sadykova A.K.,¹ Sholpankulova G.K.^{1}, Jane Mc Eldowney Jensen²
²L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan
³University of Kentucky, Lexington, USA*

TECHNOLOGY TO ACCOMPANY THE TRAINING OF FUTURE SOCIAL TEACHERS IN THE CONTEXT OF SOCIAL PARTNERSHIP

Abstract

This article is devoted to the topic of training future social educators in the context of social partnership. The relevance of the study is characterized by the need to consider social partnership as one of the leading social institutions in relation to significant changes in modern higher education, integrated with all social spheres, including politics, economics, culture, healthcare, public organizations and other structures. The purpose of the study of this article is a comprehensive analysis of the technology to support the training of future social teachers in the Republic of Kazakhstan in the context of social partnership. The main aspects of training future social teachers of the Republic of Kazakhstan are analyzed and summarized. The concept of social partnership, as a kind of joint activity of an educational institution and other social institutions, is comprehensively considered. Social partnership in vocational education ensures the achievement of common mutually beneficial goals of the subjects of social partnership, the effective use of the potential of partners (authorities, enterprises, teachers, etc.), increases the efficiency of solving problems of regional labor markets. The forms and methods of implementation are shown, the potential of social partnership in the field of modern education is shown. The most inherent educational tendencies in the training of social teachers are revealed. The practical significance of the study is that the methodological substantiations of the technology for accompanying the training of future social teachers in the context of social partnership provided in the scientific article can be applied in higher educational institutions, as well as used in the preparation of an educational program in the direction of "Social Pedagogy and Self-Knowledge".

Keywords: technology, support technologies, social partnership, potential of social partnership in the field of modern education, social dialogue, professional education.

Кіріспе. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Кәсіптік білім беру саласындағы әлеуметтік серіктестік білім беру жүйесінің қызметі нәтижелерін арттыруға, экономика салалары мен жұмыс берушілердің қажеттіліктерін ескере отырып, кадрлар даярлығының деңгейіне қол жеткізуге, оқытудың өндіріспен байланысын нығайтуға, мемлекеттік-жекешелік серіктестік негізінде жұмыс берушілердің қаражатын қоса алғанда,

қосымша қаржыландыру көздерін тартуға бағдарланған», - деп белгіленуі әлеуметтік серіктестік жүйесін қалыптастыру идеясының басымдылығын көрсетеді [1].

Заманауи қоғамдық өмірді экономикалық, әлеуметтік және мәдени тұрғыдан ұйымдастыру адамның кәсіби талаптарының өсуіне алып келуде. Кез-келген мамандыққа қойылатын осындай талаптардың бірі болашақ қызметкердің кәсіби ұстамының айқындылығы болып табылады.

Бірқатар зерттеушілердің (М.Ф. Галиханов, Д.В. Елизаров, В.В. Кондратьев, Л.Т.Мифтахутдинова) пікірінше, кәсіби маманның болашақтағы мансаптық тағдыры, жасаған жұмысының сапасы және көзқарастары ағымдағы міндеттерге сәйкес оның құзіреттілігінің нақты қалыптасқанын көрсетеді. Бұл әлеуметтік педагогика саласындағы мамандарға да қатысты. Сондықтан қазіргі жағдайлардың қалыптасуын ескере отырып, жұмыс берушілер педагогикалық бағыттағы түлектердің дайындық деңгейіне жоғары сұраныстар ұсынады. Болашақ әлеуметтік педагогтардың әлеуметтік серіктестікті ұйымдастыруға дайындығын негіздеу үшін жағдай жасау ЖОО-ның білім беру кеңістігін құрудың әдіснамалық негізгі қағидаларымен айқындалады [2].

Шетелдік ғалымдар (Caldwell R., Cochran C.) көзқарасы бойынша, әлеуметтік серіктестік кең мағынада әртүрлі әлеуметтік топтардың жалпы ұжымдық іс-әрекеті ретінде талқыланады, бұл осы қызметтің барлық қатысушыларымен бекітіледі. Аталған іс-әрекет тұрақты, сондай-ақ жағдаяттық (әлеуметтік серіктестік шеңберінде мақсатты жоспарланған акциялар) негізде де іске асырылуы мүмкін [3].

Ғылыми айналымда «әлеуметтік серіктестік» ұғымымен қатар «әлеуметтік диалог» ұғымы да қолданылады. ХЕҰ (халықаралық еңбекі ұйымы) «диалог» терминіне «әлеуметтік» категориясын қосу арқылы диалог тақырыбының шекарасын анықтауға мүмкіндік береді.

Осыған байланысты «әлеуметтік» категориясын қамтитын ұғымдардың мазмұнын талдаудың қажеттілігі айқындалады, олар: әлеуметтік сала, әлеуметтік даму, әлеуметтік саясат, әлеуметтік реформалар, әлеуметтік құқықтар, заңнаманың әлеуметтік саласы, әлеуметтік-еңбек қатынастары, түлектерді жұмысқа орналастыруды іске асырудағы әлеуметтік серіктестік үйлестірушілері. Әлеуметтік диалог тетіктері қоғам өмірінің әлеуметтік саласына байланысты мәселелерді шешуге бағытталған. Сондықтан әлеуметтік серіктестік пен диалогқа ортақ нәрсе, біріншіден, олар мемлекеттік органдар мен мемлекеттік емес құрылымдардың ынтымақтастығын білдіреді, екіншіден, мұндай ынтымақтастық қоғамдық бағытқа ие.

Әлеуметтік диалог әлеуметтік серіктестікті жүзеге асырудың негізгі жолы, оған серіктестер өзара мүдделі мәселелер бойынша келісімге қол жеткізу мақсатында қатысады. Білім беру үдерісінің сапасы мен тиімділігін арттыру үшін қазіргі білім беру жүйесіне әлеуметтік диалог қажет. Ол оқу орнының жаңадан құрылған сыртқы ортасын қалыптастыруға өз үлесін қоса алады. Демек, әлеуметтік серіктестік – бұл өзін-өзі дамыту қабілеті және білім берудің қазіргі ортаның жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларына бейімделуі (Barkmin M., 2020) [4].

Әлеуметтік диалог келіссөздер жүргізу ережелерін, өзара әрекеттесу құрылғыларын, келіссөздер барысында және қабылданған шешімдерді жүзеге асыруда әзірлеуді қамтиды. Егер барлық серіктестер келіссөздерге қатысушы басқа тараптардың қалауы мен қызығушылықтары туралы көбірек білсе және ең басынан жалпы пайданың максималды нәтижесіне бағдарланса, серіктестіктің мүмкіндігінше нәтижелі етеді.

Демек, әлеуметтік серіктестік білім беру ұйымдарының субъектілермен және өзге де әлеуметтік институттармен, мемлекеттік және жергілікті билік органдарымен, әлеуметтік бірлестіктермен өзара әрекеттесу түрі ретінде осы үдеріске қатысушылардың мүдделерін барынша үйлестіруге және жүзеге асыруға бағытталған. Бұл өзара әрекеттесу бірлескен және әртүрлі қызығушылықтары бар тараптардың болуымен, тараптардың қоғамдық келісімді іздестіруге және оған қол жеткізуге бағдарлануымен, жалпы іс-әрекет мәселелерін тиімді шешудегі қоғамдық субъектілердің қызығушылығымен сипатталады.

Білім берудегі әлеуметтік серіктестік – бұл болашақ педагогтарды қалыптастырудың, оқыту мен тәрбиелеудің шынайылығын, олардың қоғамда өзін-өзі іске асыруын, білім беру үдерісінің барлық қатысушыларының өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін педагогикалық шешімдерді әзірлеуге, қабылдауға және жүзеге асыруға бағытталған білім беру ұйымдары мен өзге де әлеуметтік институттардың ұжымдық ерікті іс-әрекеті. Әлеуметтік серіктестіктің әлеуеті

ресурстардың сан алуан түрлерінің жиынтығымен қамтамасыз етіледі: зияткерлік, экономикалық, кадрлық, ұйымдастырушылық, әдістемелік (Aas M., Paulsen J.M., 2019) [5].

Әлеуметтік серіктестіктің құрылымы мыналарды қамтиды: білім беру жүйесінің ішіндегі осы кәсіби қоғамдастықтың топтары арасында серіктестік; білім беру жүйесінің қызметкерлері енетін, өндіріс салаларының өкілдерімен байланыстағы серіктестік; білім беру жүйесін қоғамдық өмірдің ерекше саласы ретінде бастайтын серіктестік, ол ауданның немесе қаланың ортасын құруға инвестиция салады (Fogarty C.T., 2020) [6].

Шетелдік ғалымдардың (Berger C., Valenzuela J., Tsikis J., Fletcher C.) пікірінше, әлеуметтік серіктестік тәжірибесін қоғамдық және моральдық сауықтыру құралы ретінде кеңейту бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыруға, басқалармен жаңа табысты қарым-қатынас орнатуға, бастама көтеруге, қабылданған шешімдер үшін жауап беруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар өмірдің бұл дүниетанымдық моделі табиғатпен және қоғаммен серіктестік қарым-қатынас құру идеясында қалыптасады. Тұлғаның жалпыадамзаттық мұраты жақын болашақты біртіндеп қалыптастыратын серіктес адамға айналады [7].

Сондықтан білім беру ұйымдарының әлеуметтік серіктестермен сапалы және нақты ойластырылған өзара әрекеттестігі оң нәтижелерге қол жеткізуге алып келеді. Талданған өзара әрекеттесу келесі жағдайлардың қалыптасуына әсер етеді: білім беру саласының аумақтық біржақтылығын босату арқылы студенттердің мүдделер шеңберін кеңейту; әлеуметтік ортаның мүмкін болатын жағдайларында әртүрлі жыныстағы, жастағы, этникалық топтардағы адамдармен, әртүрлі мамандықтардың өкілдерімен қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру.

Студенттердің әлеуметтік серіктестерді тарта отырып, ұжымдық іс-шараларға қатысуы оларды ашық, белсенді етеді, бұл студенттердің ұстамсыздық әлемін байытуға, танымдық қызығушылықтың белсенді қалыптасуына, қарым-қатынас дағдылары мен біліктіліктерін жақсартуға ықпал етеді, болашақ әлеуметтік педагогтардың тұлғалық және әлеуметтік дамуына қолайлы жағдайлар жасайды.

Осы тұрғыдан алғанда, әлеуметтік серіктестік технологиясы педагог пен студенттің әлеуметтік бағытталған өзара әрекеттестігі, оқу орнында осындай өзара әрекеттесу үшін қоршаған ортаны ұйымдастырудың ең тиімді технологияларының біріне саналады.

Материалдар мен әдістер. Қарастырылып отырылған мәселені зерттеу барысында талдау және синтездеу, индукция және дедукция әдістері, логикалық талдау, сондай-ақ ғылыми объективтілік ұстанымы, болашақ әлеуметтік педагогтарды сүйемелдеу технологияларын жүйелеу секілді зерттеу әдістері қолданылады.

Талдау әдісі зерттеудің белгіленген мақсатын жүзеге асыруға, біздің зерттеуімізде әлеуметтік серіктестік контекстінде болашақ әлеуметтік педагогтарды дайындауды сүйемелдеу технологияларын айқындауға мүмкіндік берді. Зерттеу үдерісі үш кезеңге бөлінеді, біріншісі өлшемдерін анықтауға, содан кейін зерттеу жобалау кезеңіне өтеді, оның көмегімен алынған нәтижелер талқыланып, зерттеудің жалпы тұжырымдамасы жасалады. Жобалау кезеңінде берілген міндеттердің шешімі дәйекті және бірін-бірі толықтыратын болуы керек. Қойылған мақсатқа жету үшін қолданылатын ғылыми танымның әдістерін, сонымен қатар материалды көрсету әдістерін, жұмыстың құрылымдық элементтерінің саны мен көлемін таңдау жасалады. Бұл кезеңде зерттеудің жаңалығы мен практикалық маңыздылығын алдын ала анықтауға мүмкіндік беретін зерттеу нәтижелерін және олардың мақсатқа сәйкестігін нақты құруға ерекше назар аударылады. Зерттеуді жүзеге асыру кезеңі барлық алдыңғы кезеңдердің, атап айтқанда жобалау кезеңі мен ғылыми-зерттеуді әзірлеу кезеңдерінің орындалуының дұрыстығын бағалауға мүмкіндік берді. Бұл кезеңде зерттеуді жүргізудің таңдалған әдістерінің тиімділігі анықталады, алға қойылған мақсатқа қол жеткізіледі және әзірлеу кезеңінде баяндалған материалды көрсетудің құрылымдық элементтері ақпаратпен толтырылады. Зерттеудің үшінші кезеңінде зерттеудің теориялық және практикалық ережелерін нақтылау жүзеге асырылады. Зерттеу нәтижелерін өңдеу, теориялық жалпылау, жүйелеу және жіктеу жүзеге асырылады. Бұл талдау әдісі зерттеу кезеңдерінің бастапқы фазада анықталған міндеттерге әсерін анықтайтын белгілі бір прототипті, зерттеу құрылымын модельдеуге мүмкіндік берді.

Е.К.Герасимованың пікірінше, талдау әдісі ғылыми таным әдісі ретінде кез келген зерттеуді жүргізуде қолданылады, сондай-ақ ол зерттеу кезеңдерінің біріне де саналады. Ғылыми танымның бұл әдісі әртүрлі өлшемдер бойынша жан-жақты зерттеу мақсатында объектіні компоненттерге ойша бөлу үдерісін де қамтиды [8].

Зерттеу барысында «әлеуметтік серіктестік», «әлеуметтік педагог», «білім берудегі әлеуметтік серіктестік» секілді зерттеудің негізгі ұғымдарына, әлеуметтік серіктестіктің құрылымы мен негізгі қағидаларына да талдау жасалады.

«Әлеуметтік серіктестік» ұғымын жалпы мағынада қоғамдық мүдделерді үйлестіруге бағытталған адамдардың бірлескен қызметі ретінде сипаттауға болады.

Сондықтан әлеуметтік серіктестік жағдайында үздіксіз, көп деңгейлі білім беру жүйесін ғылыми қамтамасыз етудің теориялық және қолданбалы аспектілерін, сұранысқа ие жоғары білікті әлеуметтік-педагогикалық кадрларды кәсіби даярлау мәселесін зерттеу өзектені түседі.

Нәтижелер. Әлеуметтік серіктестік мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың, жеке тұлғалардың сала алдында тұрған нақты міндеттерді шешуге бағытталған бірлескен қызметке қатыстырылуын, білім беру саласындағы қауымдастық мен мемлекет арасындағы серіктестік қатынасты, түрлі әлеуметтік күштерді реттеуді анықтап қана қоймай, оның мазмұнын, құқықтық базасын қалыптастырудың қажеттілігін айқындайды.

Қазақстан тәжірибесіне сүйенетін болсақ, Қазақстан Республикасының «Әлеуметтік әріптестік туралы» 2000 жылғы 18 желтоқсандағы №129-ІІ Заңында «әлеуметтік серіктестік» ұғымына алғаш рет – «атқарушы билік органдары өкілдерінің, жұмыс берушілер мен жұмыскерлер өкілдерінің мүдделерін үйлестіруге, жағдай жасауға бағытталған өзара қатынастар, тәсілдер, әдістер мен тетіктер жүйесі» - деп анықталады (1-бап, 1-тармақ, 4-тармақша) [9].

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы Еңбек кодексінде: «әлеуметтік серіктестік еңбек қатынастарын және еңбек қатынастарымен тікелей байланысты өзге де қатынастарды реттеу мәселелері бойынша олардың мүдделерін келісуді қамтамасыз етуге бағытталған қызметкерлер (жұмыскерлердің өкілдері), жұмыс берушілер (жұмыс берушілердің өкілдері), мемлекеттік органдар арасындағы өзара қатынастар жүйесі» ретінде айқындалады (1-бап, 1-тармақ, 7-тармақша) [10].

Бұл нормативтік құжаттар еліміздегі әлеуметтік серіктестік (трипартизм) жүйесінің құқықтық негіздерін, міндеттері мен жұмыс істеу тәртібін белгіледі. Сонымен қатар әлеуметтік серіктестік ұғымын атқарушы билік органдары, жұмыс берушілер мен қызметкерлер өкілдерінің мүдделерін келісуді қамтамасыз етуге бағытталған қатынастар мен тетіктер жүйесі ретінде айқындады.

Әлеуметтік серіктестіктің мақсаты мемлекеттің, жұмыс берушілер мен өндірістік қызметкерлер мүдделерінің теңгерімділігіне негізделген әлеуметтік-экономикалық және еңбек саясатын серіктестік тараптар өкілдерінің бірлесіп әзірлеуі және іске асыруы болып табылады.

Демек, Қазақстан Республикасындағы жоғары оқу орындары мен әлеуметтік серіктестердің бірлескен іс-әрекетінің тораптық түрлері мыналар болып табылады: әлеуметтік серіктестіктің стратегиясы мен тактикасын талқылау; бірлескен іс-әрекетті жобалау; ұжымдық қызметті жүзеге асыру; өзара көмек Әлеуметтік білім беру саласындағы әлеуметтік серіктестіктің орталық ұйымдық-үйлестіру формалары заңды тұлға мәртебесі жоқ Қамқоршылар Кеңесі; Қамқоршылар Кеңесі тәуелсіз заңды тұлға ретінде; жоғары оқу орнының серіктестік кеңесі; білім беру ұйымының базасындағы әлеуметтік серіктестік ресурстары орталығы; ведомствоаралық аумақтық үйлестіру кеңесі болып табылады.

Әлеуметтік серіктестік үдеріс ретінде болашақ әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлау тұрғысынан ерекше қызығушылық тудырады. Әлеуметтік серіктестіктің негізгі қағидалары тараптардың құзыреттілігі; тараптардың келіссөздердегі тең құқылығы және үдеріске қатысушылар құқықтарының әділ мүдделеріне қысым жасауға жол берілмеуі; келіссөздер кезінде ымыраға келу әдістерінің басымдылығы; міндеттемелерді ерікті түрде қабылдау; келісімдерді орындау; ынтымақтастық барысында консультациялар жүргізудің жүйелілігі және қабылданған міндеттемелер үшін жауапкершілік болып табылады.

Әлеуметтік серіктестік – бұл шарттық үдеріс. Тараптар-өкілдер арасындағы өзара әрекеттесу қырларының өзегі білім беру үдерістерін басқаруға мүмкіндік беретін ақпарат алмасу

(болжамдық немесе өзекті) болып табылады. Білім беру саласындағы әлеуметтік серіктестікте деректерді жинау, талдау функцияларын жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың рөлі өте маңызды, экономиканың даму жағдайларын болжау және болашақ мамандарға қажеттілік, ережелерді реттеу үшін қажетті заңнамалық актілерді қабылдау. Іс жүзінде білім беру кеңістігінде әлеуметтік серіктестіктің келесі ұйымдық конфигурациялары әзірленді және жүзеге асырылуда, атап айтқанда: заңды тұлға мәртебесі жоқ және тек жоғары оқу орнының жарғы негізінде жұмыс істейтін қамқоршылық кеңес, коммерциялық емес серіктестік немесе қор ретінде ұсынылған дербес заңды тұлға ретіндегі қамқоршылық кеңесі; білім беру ұйымының серіктестік кеңесі; білім беру ұйымы базасындағы әлеуметтік серіктестік жөніндегі ресурстық орталық; ұжымдық білім беру бағдарламаларын әзірлейтін және жүзеге асыратын ведомствоаралық аумақтық реттеуші кеңес.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасындағы білім беру саласындағы әлеуметтік серіктестіктің ең танымал түрлеріне мыналар жатқызылады: кооперация, инвестиция (салым), қайырымдылық, демеушілік, ынтымақтастық.

Кооперация – бұл ортақ мақсаттарға жету үшін ұжымдық әрекеттерді біріктіру мен жүзеге асыруды көздейтін ынтымақтастық. Өзара келісім бойынша ынтымақтастыққа кірісе отырып, тараптар қызметке қатысу ықтималдығы мен шегін дербес белгілейді. Қатысу деңгейі қызығушылық дәрежесімен белгіленеді және әдетте ауызша келісіммен де бекітіледі. Көбінесе мұндай өзара әрекеттесу бір реттік немесе мерзімді сипатта болады, дегенмен жүйелі сипатқа ие бола отырып, серіктестермен одан әрі оң қарым-қатынастар үшін негіз болады.

Инвестиция (салым) – бұл жеке немесе заңды тұлғалардың салымдарынан тұратын қаржылық көмек. Инвестицияның негізіне келісім-шарт немесе келісім алынады, ол инвестордың жеке мүдделерін және оқу орнының міндеттемелерін міндетті түрде жинақтап, қайта жасалады. Бүгінде білім беру ұйымдарының инвесторлары ретінде қор құруда, жинақталған қаражатты білім беру қорын қалыптастыруға бағыттауда көбінесе ата-аналар белсенділік танытады.

Қайырымдылық – бұл мұқтаж жандарға өтеусіз (немесе жеңілдікті) қолдау көрсету болса, ал демеушілік ресурстық көмекті де қамтиды, бірақ қайырымдылықтан тараптардың қатысу шегімен ерекшеленеді. Сонымен қатар қайырымдылық бір реттік, ал инвестиция тұрақты болады.

Қазіргі жағдайда жоғары оқу орындарында әлеуметтік өзара әрекеттестіктің барлық түрлері жүзеге асырылады, бұл серіктестік максималды нәтиже беретіні даусыз, өйткені ол әлеуметтік тәрбие мәселелерін шешуге неғұрлым толық мүдделі және ұзақ мерзімді қатысуға ие. Қоғамдық өмірдің ерекше саласы ретінде білім беру жүйесін белсендіретін серіктестік қоғам үшін маңызды функцияларды өзгертуге, жобалауға және анықтауға мүмкіндік береді. Қоғаммен жұмыстың басқа түрлері нақты жағдайда өте пайдалы, соның ішінде жергілікті деңгейде. Білім берудегі әлеуметтік серіктестік демократияландыру мен жаңарту жолы деп саналады (Martinez-Ezquerro A., Martos Garcia A., 2019) [11].

Ұжымдық қызмет үдерісінде тараптар арасындағы кері байланыстың болуы және байланыс арналарының ашықтығы да ерекше өзектілікке ие. Бұл әлеуетті серіктестердің осы қызметтің сапасы мен нәтижесі туралы пікірлерін жүйелі түрде зерттеудің қажет екенін білдіреді. Бұл кезеңнің ең маңызды нәтижесі әлеуетті серіктестердің ұжымдық іс-әрекетке қатысу мүмкіндігі болуы керек, яғни сенімді қарым-қатынасқа негізделген мақсатты жүзеге асырудан хабардар болуы. Сенім нақты серіктестер үшін төзімді формаларда өзара әрекеттесуді жалғастыру мүмкіндігін көрсетеді.

Шетелдік ғалымдардың (Нао С.Т., Вич Н.Т., Най Анх Н.Т.) пікірінше, жоғары оқу орындары үшін ашық білім бағдарламасын дайындауда білім беру саласындағы мінсіз ойластырылған әлеуметтік серіктестік оған қатысушылар арасында тұрақты, үздіксіз әлеуметтік диалогқа ие болуда. Келіссөз жүргізуде тұрақты дайындықтың тәртібі серіктестердің ұжымдық қызметі

үдерісінде туындайтын кез келген мәселелердің шешімін табуға, олардың өзара әрекеттестігін біріктіруге мүмкіндік береді [12].

Әлеуметтік серіктестіктің негізгі функциялары ретінде: бейімдеу (кәсіптік білім беру ұйымын елдің қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайына бейімдеуге бағытталған); ресурстық (еңбек нарығын білікті әлеуметтік педагогтармен қамтамасыз ету); интеграциялық (білім беру арқылы өндірісті, экономиканы, мәдениетті қалыптастыруда, біртұтас кәсіптік-білім беру кеңістігін құруда жоғары оқу орнының, кәсіпорындардың, кәсіподақтардың, фирмалардың қызметкерлерінің күш-жігерін біріктіру); тұрақтандыру (әлеуметтік шиеленісті және жұмыссыздықты төмендетуге бағытталған); басқару (білім беру саласында ұжымдық бастамаларды құру, жұмыс берушілерді тарту арқылы білім берудің сапасын арттыру, білім берудің мазмұнын реттеу, жаңа оқу материалдарын енгізу).

Талқылау. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасы білім беру жүйесінде серіктестік қоғамдардың пайда болуына кедергі келтірмейді, білім беру ұйымдарына болашақ әлеуметтік педагогтардың мүдделерінің шеңберіне барынша сәйкес келетіндей етіп өз жұмысын құру мүмкіндігін береді. Бұл үшін іс-әрекеттің түрлерін мынадай кезеңдерге бөлді: мемлекеттік еңбек нарығында талап етілетін мамандықтар тізбесін негіздеу; жұмыс берушілерді тарта отырып, оларды ұжымдық рецензиялау арқылы білім беру бағдарламаларының мазмұнын түзету; кадрларды неғұрлым сапалы даярлау үшін болашақ әлеуметтік педагогтарды даярлау мен олардың біліктілігін арттырудың мемлекеттік жүйесін құру.

Болашақ әлеуметтік педагогтарды дайындау саласындағы әлеуметтік серіктестіктің негізгі мақсаттарына мыналар жатады: болашақ әлеуметтік педагогтарды дайындау саласындағы мемлекеттік саясатты жүзеге асыру; стратегиялық дамудың елеулі тенденцияларын ескере отырып, дамушы еңбек нарығын қажетті кәсіптегі қажетті жұмыс күшімен қамтамасыз ету; болашақ әлеуметтік педагогтардың еңбек нарығына бейімдеу; «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» мамандығы түлектерінің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету.

Болашақ әлеуметтік педагогтарды әлеуметтік серіктестік жағдайында дайындау үдерісін сүйемелдеу технологиясы мәселесін зерттеу болашақ маманның тұлғасын қалыптастырумен, білім беру саласының субъектілерінің өзара әрекеттестігімен тікелей байланысты.

Сонымен, әлеуметтік технологиялар әдістеме ретінде рәсімделген іс-әрекет алгоритмдері, кез-келген мәселені сәтті шешу тәжірибесі немесе белгілі бір мақсаттармен құрылған («өсірілген») және нақты жұмыс істейтін әлеуметтік жүйе, мысалы, қабылданған басқару шешімдерінің орындалуын бақылау жүйесі. Яғни, әлеуметтік технология – бұл адамның іс-әрекеті немесе оның фрагментті бөлігі.

Зерттеу аясында университетте жүргізілетін сүйемелдеу белгілі бір жоспарланған нәтижеге қол жеткізуге бағытталған – болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсібилігін, бәсекеге қабілеттілігін және ұтқырлығын дамытуға ықпал ететін студенттердің серіктестік қарым-қатынас дағдыларын игеруін сипаттауға мүмкіндік береді. Бұл үдеріс өзіне тән белгілі бір сипаттамаларға ие (1-кесте).

Кесте 1 – Болашақ әлеуметтік педагогтарды әлеуметтік серіктестік жағдайында дайындауды сүйемелдеу технологиясының сипаттамасы

№	Сүйемелдеу технологиясының ерекшеліктері	Сүйемелдеу технологиясының сипаттамасы
1	Диагностикалық мақсат қою	Қойылған мақсат оған жету дәрежесіне сенімді болуға мүмкіндік береді.
2	Тұжырымдамалық негізі	Сүйемелдеу технологиясын әзірлеу заманауи ғылыми тұжырымдама негізінде жүзеге асырылады. Білім беру мақсаттарына қол жеткізу философиялық, психологиялық, дидактикалық және әлеуметтік-педагогикалық негіздемелермен алдын ала анықталады.
3	Жүйелілік және тұтастық сипаты	Сүйемелдеу технологиясы оқу үдерісі элементтерінің үздіксіз өзара әрекеттесуінің тұтас жүйесі ретінде ұсынылады, олардың кешенді, сатылы және сауатты үйлесуі педагог пен білім алушының бірлескен қызметінің жоспарланған нәтижесіне (қойылған мақсатына) қол жеткізуге алып келеді.
4	Әдістемелік негізі	Сүйемелдеу технологиясының әрбір кезеңі әр оқу-әдістемелік материалдардың өзектілігімен сипатталады.
5	Интегративтілік сапасы	Сүйемелдеу технологиясы оқытудың заманауи интерактивті формаларын, әдістері мен құралдарын біріктіруді, оқытуды ақпараттандыруға және жоспарлы операцияларды автоматтандыруға мүмкіндік беретін инновациялық компьютерлік және Интернет-ресурстарды пайдалануды көздейді.
6	Үздіксіздігі	Оқу іс-әрекеттерінің реттілігін сақтай отырып, блоктық-модульдік оқыту жүзеге асырылады. Үздіксіздік «оқытушы-студент», «студент-студент» тікелей сабақта өзара әрекеттесумен қатар «жоғары оқу орны – студент - кәсіби іс-әрекет саласындағы серіктестер» арасында кездесулер, қонақ дәрістерін ұйымдастыру арқылы да жүзеге асырылады.

Зерттеу барысындағы нақтыланған негізгі әлеуметтік технологияларға мыналар жатқызылады: әлеуметтік кеңес беру, әлеуметтік диагностика, әлеуметтік бейімдеу, әлеуметтік профилактика, әлеуметтік бақылау, әлеуметтік қорғау (патронаж), әлеуметтік оңалту, әлеуметтік камтамасыздандыру.

Серіктестік қарым-қатынасты технологияландыру – бұл, ең алдымен, әлеуметтік-педагогикалық іс-шаралардың түпкілікті нәтижеге қол жеткізуге, оқу үдерісінің қойылған мақсатқа бағытталуы (серіктестік қарым-қатынас құзыреттілігін қалыптастыру).

Қорытынды. Қазақстан Республикасындағы болашақ әлеуметтік педагогтарды әлеуметтік серіктестік жағдайында дайындауда сүйемелдеу технологиясының қарастырылған мәселелері ғылыми мақаланың нәтижелерін және зерттеу болжамының дұрыстығын дәлелдейтін қорытындылар жасауға мүмкіндік береді. Қазіргі қоғамда қалыптасқан әлеуметтік-мәдени және экономикалық жағдай үздіксіз өзгеріп отыратын әлемде тез қайта құруға қабілетті, әлеуметтік серіктестердің барлық түрлерімен ынтымақтаса алатын білімді болашақ әлеуметтік педагогтарды дайындауды талап етеді. Мәселені практикалық тұрғыдан зерделеу әлеуметтік серіктестік оқу үдерісін ерекше ұйымдастыруды қажет ететінін көрсетеді және сүйемелдеу технологиясының үлгісін жасаудың арқасында мүмкін болатыны дәлелденді.

Әлеуметтік технологиялар технологиялық тұрғыдан екі мағынада түсіндіріледі:

- практикалық міндеттерді шешуде ғылымның теориялық тұжырымдарын қолдану тәсілі ретінде;

- әлеуметтік даму үдерісінде қойылған мақсаттарға қол жеткізу үшін қолданылатын тәсілдер, әдістер, әсерлер жиынтығы ретінде.

Сондықтан әлеуметтік технологияны түсінудің әртүрлі тұғырларын жүйелеу олардың арасында ең маңыздыларын бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

- әлеуметтік технология – бұл белгілі, арнайы дайындалған және әлеуметтік мәселені шешуге бағытталған дәйекті іске асырылатын іс-әрекет;

- әлеуметтік технология – бұл әлеуметтік мәселені зерттеудің арнайы әзірленген бағдарламасы.

Сүйемелдеу технологиясының нақты ерекшелігі болашақ әлеуметтік педагогтарды серіктестік қарым-қатынасқа дайындауда «оқытушы – студент – серіктес» арасындағы бірлескен іс-әрекет элементтерінің бірізділігін реттеумен сипатталады. Мұнда әлеуметтік серіктестік қарым-қатынас категориясы ретінде әрекет ете отырып, сүйемелдеу субъектілерінің бір-біріне өзара әсер етуі мен ықпалының дамып келе жатқан үдерістерін көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III (28.08.2021 берілген өзгерістермен және толықтыруларымен).

2. Galikhanov M.F., Kondratyev V.V., Elizarov D.V., Miftakhutdinova L.T. The system of additional professional education of the university as a platform for implementation of the federal project “New Opportunities for Everyone”// Vysshee Obrazovanie v Rossii. – 2021. – Vol. 29, No. 12. – P. 119-133.

3. Caldwell R., Cochran C. Infusing social justice in undergraduate nursing education: Fostering praxis through simulation // Journal of Forensic Nursing. – 2018. – Vol. 14, No. 2. – P. 88-97.

4. Barkmin M. An open platform for assessment and training of competencies // Proceedings of the 15th Workshop on Primary and Secondary Computing Education / Edited by T.Brinda, M. Armoni. – New York: Association for Computing Machinery, 2020. – Article number: 28.

5. Aas M., Paulsen J.M. National strategy for supporting school principal’s instructional leadership: A Scandinavian approach// Journal of Educational Administration. – 2019. – Vol.57, No. 5. – P. 540-553.

6. Fogarty C.T. Compassion, gratitude and awe: The role of pro-social emotions in training physicians for relational competence // International Journal of Psychiatry in Medicine. – 2020. – Vol. 55, No. 5. – P. 314-320.

7. Berger C., Valenzuela J., Tsikis J., Fletcher C. School professionals' knowledge and beliefs about youth with chronic illness // Journal of School Health. – 2018. – Vol. 88, No. 8. – P.615-623.

8. Gerasimova E.K. Implementation of training using electronic learning materials based // CEUR Workshop Proceedings. – 2021. – Vol. 2834. – P. 137-147.

9. Қазақстан Республикасының «Әлеуметтік әріптестік туралы» Заңы 2000 жылғы 18 желтоқсандағы № 129-II ҚРЗ (Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 15 мамырдағы № 252 Заңымен күші жойылды).

10. Қазақстан Республикасы Еңбек Кодексі 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V ҚР (Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі (2021.31.03. берілген өзгерістер мен толықтырулармен).

11. Martinez-Ezquerro A., Martos Garcia A. Reading in current contexts of social education: Keys from literary formation // Pedagogia Social. – 2019. – Vol. 33. – P. 19-29.

12. Hao C.T., Bich N.T., Hai Anh N.T. Introducing the process of developing open education program for universities of information technology // Journal of Physics. – 2019. – Vol. 1340, No. 1. – Article number: 012024.

References:

1. *Qazaqstan Respwblikasınıñ «Bilim twralı» Zañı 2007 jılǵı 27 şildedegi № 319-III (28.08.2021 berilgen özgeristermen jäne tolıqtırwlarımen).*

2. Galikhanov, M.F., Kondratyev, V.V., Elizarov, D.V., Miftakhutdinova, L.T. 2021. The system of additional professional education of the university as a platform for implementation of the federal project “New Opportunities for Everyone”. Vysshee Obrazovanie v Rossii, 29(12), 119-133.

3. Caldwell, R., Cochran, C. 2018. Infusing social justice in undergraduate nursing education: Fostering praxis through simulation. Journal of Forensic Nursing, 14(2), 88-97.

4. Barkmin, M. 2020. An open platform for assessment and training of competencies. In: T.Brinda, M. Armoni (Eds.), Proceedings of the 15th Workshop on Primary and Secondary Computing Education (Article number: 28). New York: Association for Computing Machinery.
5. Aas, M., Paulsen, J.M.2019. National strategy for supporting school principal's instructional leadership: A Scandinavian approach. Journal of Educational Administration, 57(5), 540-553.
6. Fogarty, C.T. 2020. Compassion, gratitude and awe: The role of pro-social emotions in training physicians for relational competence. International Journal of Psychiatry in Medicine, 55(5), 314-320.
7. Berger C., Valenzuela J., Tsikis J., Fletcher C. School professionals' knowledge and beliefs about youth with chronic illness // Journal of School Health. – 2018. – Vol. 88, No. 8. – P.615-623.
8. Gerasimova E.K.Implementation of training using electronic learning materials based // CEUR Workshop Proceedings. – 2021. – Vol. 2834. – P. 137-147.
9. Qazaqstan Respwblikasınıñ «Álewmettik áriptestik twralı» Zañı 2000 jılǵı 18 jeltoqsandaǵı № 129-II QRZ (Qazaqstan Respwblikasınıñ 2007 jılǵı 15 mamırdaǵı № 252 Zañımen küşı joyıldı).
10. Qazaqstan Respwblikasi Eñbek Kodeksi 2015 jılǵı 23 qaraşadaǵı № 414-V QR (Qazaqstan Respwblikasınıñ Eñbek Kodeksi (2021.31.03. berilgen ózgerister men tolıqtırwlarımen).
11. Martinez-Ezquerro, A., Martos Garcia, A. 2019. Reading in current contexts of social education: Keys from literary formation. Pedagogia Social, 33, 19-29.
12. Hao, C.T., Bich, N.T., Hai Anh, N.T.2019. Introducing the process of developing open education program for universities of information technology. Journal of Physics, 1340(1),Article number: 012024.

УДК 378.147
МРНТИ 14.35.09

<https://doi.org/10.51889/2022-1.1728-5496.14>

Пентина Е.О.,^{1*} Кузнецова Т.Д.¹

¹Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана
г. Алматы, Казахстан

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАРРАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЯ: ОПЫТ ИССЛЕДОВАНИЯ

Аннотация

Внимание авторов фокусируется на вопросах, касающихся профессионально-значимых компетенции в контекстно-базируемом обучении как сложном многоуровневом процессе, одним из продуктов которого является нарратив. Ведущая идея эксперимента заключается в том, что формирование нарративной компетенции-это целенаправленный, методически-управляемый процесс, поэтапного формирования нарративной компетенции в контекстно-базируемой и когнитивно- коммуникативной деятельности студентов – будущих учителей ИЯ, где основным механизмом управления выступает контекст. Контекст связан с понятием «ситуация», определяемым как система условий, побуждающих субъекта к действию и опосредующих его активность. В целях проведенного исследования, авторы рассматривают контекст в рамках разработанной А.А. Залевской концепции внутреннего и внешнего контекста. Предпринимается попытка доказать, что контекст будущей профессиональной деятельности и ситуации является механизмом управления в формировании нарратива. В качестве ведущего компонента выступает внешний контекст (контекст ситуации) во взаимодействии с внутренним контекстом (знания и опыт) как результат переработки когнитивной, перцептивной и аффективной информации в процессе когниции и общения.

Ключевые слова: нарратив, нарративная компетенция, контекст, ситуация, контекстно-базируемое обучение, когнитивно-коммуникативная деятельность.